

hazırlanması amaçlanmıştır (matbaada basılan eserlerin bir listesi için bk. *a.g.e.*, s. 254-255).

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmud Râif Efendi ve Nizâm-ı Cedid'e Dair Eseri (nşr. Kemal Beydilli – İlhan Şahin), Ankara 2001; Kemal Beydilli, *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi: 1776-1826*, İstanbul 1995, tür.yer.; a.m.f., *Mühendishâne ve Üsküdar Matbaalarında Basılan Kitapların Listesi ve Bir Katalog*, İstanbul 1997, s. 15-17, 33-35.



KEMAL BEYDİLLİ

MÜNECCİD, Selâhaddin

(صلاح الدين المنجد)

Selâhuddîn b. Abdillâh el-Müneccid
(1920-2010)

Tenkitle neşirleriyle tanınan
Suriyeli âlim ve edip.

Dımaşk'ta doğdu. Babası aynı şehirde reîsülkurrâ olan Abdullah el-Müneccid'dir. Selâhaddin küçük yaşta Kur'an'ı ezberledi. İlkokul öğreniminden sonra Mektebül Anber'de başladığı lise tahsilini el-Külliyetü'l-İlmiyyetü'l-vataniyye'de sürdürdü. Burada Muhammed Behcet el-Baytâr ve Halîl Merdem Bek gibi âlimlerden ders okudu. Ardından Dârü'l-muallimîn el-ulyâ'ya girdi, en önemli hocaları Kâmil Nasrî ve Hâlid Şâtîlâ idi. Mezun olunca Eğitim Bakanlığı'nda yüksek öğretim sekreterliğine tayin edildi. Bir taraftan da Hukuk Fakültesi'ne devam etti ve üç yıl sonra bu fakülteyi bitirdi. Fakültede Ebû'l-Yûsr Âbidîn, Abdülkâdir Azm, Fâyiz el-Hûrî, Sâmi el-Meydânî ve Saîd el-Mehâsinî gibi hocalardan ders aldı. Ardından sırasıyla İâşe Divanı başkanlığı, eski eserler müdürlüğü divan başkanlığı, yine eski eserler müdürlüğü, Eğitim Bakanlığı'nda kültür ilişkileri ve heyetler müdürlüğü gibi görevlerde çalıştı. Daha sonra doktora yapmak üzere Paris'e Sorbonne Üniversitesi'ne gönderildi. Burada uluslar arası genel hukuk ve tarih alanında *en-Nüzûmü'd-diblûmâsiyye fi'l-İslâm* adlı doktorasını tamamladı. Aynı dönemde kütüphanecilik ve paleografi derslerine de girdi. Frans'a'dan dönüşünde Kahire'de bulunan Arap Birliği teşkilâtına bağlı Ma'hedü'l-mahtûtâtî'l-Arabiyye'ye müdür tayin edildi (1955), ardından aynı enstitüde danışman oldu ve bu görevi 1961 yılına kadar sürdürdü. Eser tahkiki konusundaki mahareti ve hizmetlerinden dolayı kendisine "sindibâdü'l-mahtûtât" (yazma eserlerin piri) ve "ebû'l-mahtûtâtî'l-Arabiyye" lakapları verildi. Yazma eserleri incelemek

amacıyla bunların bulunduğu hemen bütün kütüphaneleri dolaştı, birçok eserin nüshalarını aldı. Yazma eserlerin tahkiki ve kataloglanması çalışmalarında izlenecek yöntemlerle ilgili eserler kaleme aldı.

Telif çalışmalarına on dokuz yaşında gazete ve dergi yazılarıyla başlayan Müneccid'in makaleleri *Mecelletü'r-risâle*, *Mecelletü's-sekâfe*, *Mecelletü'l-Mecma'î'l-İlmiyyi'l-Arabî bi-Dımaşk* gibi dergi ve gazetelerde neşredildi. Eski Arap edebiyatına ait üç tiyatro eserinden oluşan *İblis yuğannî* adlı ilk kitabını yirmi üç yaşında iken telif etti. Kendisinin yazma eserlerin tahkikine yönelmesinde 1940 yılında tanıdığı Muhammed Kürd Ali'nin büyük etkisi oldu. Onun telkinleriyle Şam Zâhiriyye Kütüphanesi'ndeki yazma eserleri inceleyerek çalışmalarına başladı ve zamanla yazma eserleri tahkik konusunda en yetkin şahsiyetler arasında yer aldı. Müneccid 19 Ocak 2010'da Riyad'da vefat etti. Ebû Ya'lâ el-Ferrâ'nın (ö. 458/1066) *Rusülü'l-mülûk ve men yaşluhu li'r-risâle ve's-sifâre* adlı eserini tahkik etmesi münasebetiyle kendisine Şam Arap Bilim Akademisi ödülü verilmiştir.

Müneccid, Kahire Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye, el-Mecmau'l-İlmiyyü'l-İrâki, Haydarâbâd Cem'iyetü dâireti'l-Maâri-fi'l-Osmâniyye İstışare Heyeti, el-Mecmau'l-İlmiyyü'l-Hindî, Uluslararası Şarkiyat Araştırmaları Derneği, Alman Arkeoloji Enstitüsü gibi kuruluşların üyesiydi. Ayrıca Berlin Al-Shaybani Society of International Law'ın başkan yardımcılığını yapmıştır. Amerikan Brinston ve Alman Frankfurt üniversiteleri, Kahire'deki Ma'hedü'd-dirâsâti'l-Arabiyyeti'l-ulyâ, Tahran Üniversitesi, Riyad Melik Suûd ve İmam Muhammed b. Suûd üniversiteleri, Cidde Melik Abdülaziz ve Beyrut Amerikan üniversiteleri gibi kurumlarda öğretim üyesi olarak çalışmış, birçok kongre ve sempozyuma katılmış, bu amaçla İstanbul, Riyad, Bağdat, Tunus, Amman,



Selâhaddin
el-Müneccid

Lübnan, Küveyt, Karaçi, Tahran, Şiraz, Meşhed, Yeni Delhi, Paris, Moskova, Münih, Tübingen, Cambridge gibi ülke ve şehirlere gitmiştir.

Eserleri. Müneccid ulusal ve uluslar arası birçok dergide yüzlerce makale yazmıştır. Telif ve tahkik olarak basılmış kitaplarının sayısı da 150'yi bulmaktadır. Eserlerini yayımlamak için Beyrut'ta Dârü'l-kitâbi'l-cedid isimli bir yayınevi kurmuş, kitaplarının bir kısmı Türkçe, Fransızca, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Felemenkçe ve Farsça gibi dillere çevrilmiştir. Müneccid'in bazı eserleri şunlardır: Telif: *Fi Kuşûri'l-hulefâ'* (Beyrut 1944); *Vülâtü Dımaşk fi'l-ahdi's-Selcûki: Nuşûş müstağrace min Târihi Dımaşk el-kebîr li'l-Ĥâfîz İbn 'Asâkir* (Dımaşk 1949); *Vülâtü Dımaşk fi'l-ahdi'l-Osmâni* (Dımaşk 1949); *Eşherü'l-Ĥaĥĥâtîn fi'l-İslâm: Yâkût el-Müstaşimî, eş-Şeyh Ĥamdullâh el-Amâsi, İbn Muĥle* (Beyrut 1950); *Cemâlü'l-mer'e 'inde'l-Arab* (Beyrut 1957); *A'lâmü't-târih ve'l-coğrâfiyâ 'inde'l-Arab: el-Belâzürî, Yâkût, İbn Ĥallikân* (Beyrut 1959); *el-Kitâbü'l-Arabiyyü'l-maĥĥûât ile'l-ĥarni'l-âşiri'l-hicri: en-Nemâzic* (Kahire 1960); *Mu'cemü'l-maĥĥûâtî'l-maĥbû'a* (I-V, Beyrut 1962-1982); *Ķavâ'idü taĥĥiki'l-maĥĥûât* (Beyrut 1964, T trc. Mehmed Hatiboğlu, "Arapça Yazmaların Neşir Kaideleri", *AÜFD*, XIV [1966], s. 245-262); *Fihrisü'l-maĥĥûâtî'l-Arabiyye fi mektebeti Ferrûc Selâtiyân* (Beyrut 1965); *et-Taĥlîlü'l-iştirâki* (Beyrut 1965); *Dımaşk inde'r-raĥĥâlin ve'l-coğrâfiyyine'l-müslimîn* (Beyrut 1967); *el-Muĥtâr mine'l-maĥĥûâtî'l-Arabiyye fi'l-Âsitâne* (Beyrut 1968); *Dirâsât fi târihi'l-ĥaĥĥi'l-Arabî münzü bidâyetih ilâ nihâyeti'l-âşri'l-Ümevî* (Beyrut 1969, 1972); *Fihrisü'l-maĥĥûâtî'l-Arabiyye fi Mektebeti'l-Konres bi-Vaşintın* (Beyrut 1969); *Mu'cemü Benî Ümeyye müstağrec min târihi İbn Keşîr* (Beyrut 1970); *Emsâlü'l-mer'e 'inde'l-Arab* (Beyrut 1973); *Ķavâ'idü fehreseti'l-maĥĥûâtî'l-Arabiyye* (Beyrut 1973); *el-Muntekâ min dirâsâti'l-müsteşrikin: Dirâse muĥtelife fi's-sekâfeti'l-Arabiyye* (2. bs., Beyrut 1976); *el-Müsteşriķüne'l-Almân: Terâcimühüm vemâ eshemû bih fi'd-dirâsâti'l-Arabiyye* (Beyrut 1978); *Mu'cemü'l-mü'errihine'd-Dımaşkiyyîn ve âşaruhümü'l-maĥĥûta ve'l-maĥbû'a* (Beyrut 1398/1978); *Mu'cem mâ üllife 'an Resûlillâh şallallahü 'aleyhi ve sellem mine'l-maĥbû'ât ve'l-maĥĥûât ve'emâkini vücûdihâ* (Beyrut 1980, 1982).

Neşir: İbn Abbas, *Luğâtü'l-Ḳurʿân* (Kahire 1946); Nuaymî, *Dûrü'l-Ḳurʿân fî Dimaşk* (Dimaşk 1946; Beyrut 1973, 1982); İbn Cinnî, *el-Elfâzü'l-mehmûze* (Dimaşk 1947); İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk* (I. cilt ile II. cildin bir kısmı, Dimaşk 1951, 1954); Azmzâde Esad Paşa, *Kitâbü'l-Vakf* (Dimaşk 1953); Safe-dî, *Ümerâʿü Dimaşk fi'l-İslâm* (I-III, Kahire 1956-1960); Zehebî, *Siyerü aʿlâmi'n-nübelâʿ* (I. cilt, Kahire 1956); Şemsüleimme es-Serahsî, *Şerhu's-Siyeri'l-kebîr (li-Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî)* (I-III, Kahire 1957-1960); Zehebî, *el-İber fî haberî men ğaber* (I-V, Küveyt 1960-1966, Fuâd Seyyid'le birlikte); Müerric es-Sedûsî, *Kitâbü Hzî min ne-sebi Ḳureyş* (Kahire 1380/1960; Beyrut 1396/1976); Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr, *Mevlidü Resûlillâh şallallahü ʿaleyhi ve sellem* (Beyrut 1961); Ebü Bekir İbnü'l-Enbârî, "Şerhu (ġarîbi) ħutbeti ʿÂişe Ümmi'l-mü'minin fî ebihâ Ebî Bekr eş-Şiddîk" (*MMĀDm.*, XXXVII [1962], s. 414-427; 2. bs., Beyrut 1980); Süyûtî, *el-Müstazraf min aĥbârî'l-cevârî* (Beyrut 1963); İbn Şihâb ez-Zührî, *Tenzilü'l-Ḳurʿân* (Beyrut 1963); İbn Hazm – İbn Saîd – Şekundî, *Fezâʿilü'l-Endelüs ve ehlihâ* (Beyrut 1968); *Divânü Ebî Mihcen eş-Şekafî* (Beyrut 1970); *el-Ḳaşidetü'l-yetîme li-Duġle el-Menbicî bi-rivâyeti ʿAli b. el-Muĥassin et-Tenûĥî* (Beyrut 1970); Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *Kitâbü Edebi'l-ġurebâʿ* (Beyrut 1972); İzzeddin İbn Abdüsselâm, *Mün-yetü's-sûl fî tafzîli'r-Resûl şallallahü ʿaleyhi ve sellem* (Beyrut 1981); *Şîʿrü Yezîd b. Muʿâviye* (Beyrut 1982); Takıyyüddin İbn Teymiyye, *el-Emr bi'l-maʿrûf ve'n-nehî ʿani'l-münker* (Beyrut 1984) (Müneccid'in telif ve tahkik ettiği eserlerin tam listesi için bk. Abdülkerîm el-Yâfi, s. 471-498).

BİBLİYOGRAFYA :

Ĥaflü tekrîmi'd-duktür Şelâhaddîn el-Müneccid fî işneyniyeti ʿAbdilmakşûd Ĥücâ fî Cidde, Cidde 1410/1989, s. 36, ayrıca bk. tür. yer.; Abdülkerîm el-Yâfi, "Şelâhaddîn el-Müneccid el-bâĥiş ve'l-muĥakĥık", *Maĥâlât ve dirâsât mühdât ile'd-duktür Şelâhaddîn el-Müneccid*, London 1423/2002, s. 1-19, 471-498; İrfân Nizâmeddin, "Şelâhaddîn el-Müneccid kemâ ʿarafüh", a.e., s. 21-36; Abdüssettâr el-Havecî, "İshâmâtü Şelâhaddîn el-Müneccid fî teşîli ʿulümü'l-maĥtûti'l-ʿArabî", a.e., s. 45-57; Kayser Mûsâ ez-Zeyn, "Fennü kitâbeti'l-maĥâlî't-târîĥî fînde Şelâhaddîn el-Müneccid", a.e., s. 59-109; "Mesredü buĥûsi'd-duktür Şelâhaddîn el-Müneccid el-mensûre mürettebeten ĥasebe sinî neşrihâ", a.e., s. 471-498; Vedî Fîlestîn, "Şelâhaddîn el-Müneccid fî Mışır", a.e., s. 37-43; a.mlf., "Şelâhaddîn el-Müneccid fî Mışır", *Vedî Filisîn*

yetehaddesü ʿan aʿlâmi ʿaşrih, Dimaşk 1424/2003, I, 291; Hüsâm Abdüzzâhir, *Sindbâdü'l-maĥtûât Şelâhaddîn el-Müneccid*, Kahire 2004, tür.yer.; İsam Muhammed eş-Şentî, "Şelâhaddîn el-Müneccid ve'l-maĥtûât ve't-taġrîb", *MMMA* (Kahire), XXXV/1-2 (1412/1991), s. 197-212; a.mlf., "Cühûdü'l-Müneccid fî ĥidmeti't-türâs", *el-ʿArab*, XL/1-2, Riyad 1425/2004, s. 73-88; a.mlf., "Cühûdü'l-Müneccid fî ĥidmeti't-türâs", *Şevâmiĥu'l-muĥakĥıkîn*, II, Kahire 2008, s. 145-155; Faysal el-Hafyân, "Şelâhaddîn el-Müneccid fâris lem yeteraccl yevmen", a.e., II, 156-168; Ali Bulut, "Şelâhaddîn el-Müneccid ve Tahkik İlimindeki Yeri", *Doġu Araştırmaları*, sy. 11, İstanbul 2014, s. 71-86.



ALİ BULUT

MÜNİRİ AMÂSÎ

(منیری آماسی)

(ö. 927/1521 [?])

Divan şairi.

Mihr ü Müşteri adlı mesnevisinin müellif nüshasında adını Münîrî b. Mehmed şeklinde kaydeder. Amasyalı olduğundan Amâsî (Amasyevî) nisbesiyle anılır. Babası Mehmed Efendi, II. Bayezid döneminde Erkân-ı Divân'da nişancılık yapmıştır (Erünsal, sy. 10-11 [1981], s. 318). Münîrî'den bahseden Latîfî, Kınalızade Hasan Çelebi, Gelibolulu Âlî, Kafzâde Fâizî ve Tayyarzâde Atâ ismiyle ilgili bir bilgi vermezken *Amasya Tarihi*'nde Münîrî Mehmed Çelebi ve Münîrî Efendi olarak geçer. Bursalı Mehmed Tâhir adını Münîrî İbrâhim Çelebi, *Tuĥte-i Nâilî ve Amasya Meşâhiri* müellifleri İbrâhim Çelebi diye kaydetmişlerse de bunun yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Münîrî, II. Bayezid'in ve oğlu Şehzade Ahmed'in (ö. 918/1512) teveccühünü kazanarak musâhibleri arasına girdi. Hattın bütün türlerinde yazı yazdığı bildirilen şair (*Mihr ü Müşteri*, 431. beyit), muhtemelen Osmanlı hat ekolünün kurucusu Amasyalı Şeyh Hamdullah'ın (ö. 926/1520) talebelerindedir. *Mihr ü Müşteri* mesnevisindeki ifadelerinden nişancılık görevinden önce Osmanlı ordusunda uzun süre sipahilik yaptığı anlaşılmaktadır. Münîrî fazla tanınmadığı için yeterince takdir görmemiş, yaşadığı sıkıntılardan dolayı talihten şikâyet etmiştir. Divanındaki bir mersiyesinde 887'de (1482) veba salgını yüzünden Ali ve Ferah ismindeki iki evlâdını birer hafta arayla kaybettiğini yazar (Ersoy, Kaside 29). *Osmanlı Müellifleri*'nde 927 (1521) yılında Sofya'da vefat ettiğine dair bir bilgi yer almakta (II, 409), Evliya Çelebi de *Seyahatnâme*'sinde Amasya'daki ziyaretgâhlardan bahsederken bizzat gördüğü ziyaretgâhlar arasında Münîrî-

nin türbesini de zikretmektedir (II, 192). Diğer kaynakların hiçbirinde Münîrî'nin ölüm tarihi ve yeri hakkında bilgi verilmemektedir.

Döneminin önemli âlimleri arasında sayılan Münîrî, II. Bayezid ve Şehzade Ahmed'in yakın meclislerinde bulunmuş, bir divan tertip etmiş, Türkçe'ye ve Farsça'ya hâkim bir şair, klasik Türk edebiyatının en hacimli manzum siyerini yazacak kadar İslâm tarihine vâkıf bir tarihçidir. Biyografik eserlerin tamamında Şehzade Ahmed devri şair, kâmil ve ârifleri arasında gösterilir. Münîrî'nin hemen bütün ömrü Amasya'da geçmiştir. Bazı kaynaklarda ilmî yönü şairliğinden üstün tutulsa da Türkçe ve Farsça şiirlerinden oluşan divanı, *Mihr ü Müşteri* mesnevisi ve *Siyer-i Nebî*'si onun klasik Türk edebiyatının velûd müellifleri arasında zikredilmesini gerektirmektedir. Divan şiirinin hemen bütün nazım şekillerinde yazmakla birlikte daha çok gazel tarzında başarılı olmuştur. Birçok divan şairine nazîre yazdığından (*Mecmau'n-nezâ'ir*'de altmış dört, *Pervâne Bey Mecmuası*'nda elli bir şaire nazîre) bir nazîre şairi olarak da değerlendirilebilir. Eserlerinde yeknesaklıktan uzak, anlamlı kelimelerle örülü, canlı ve renkli bir anlatım hâkimdir. Ayrıca şiirlerinde pek çok arkaik kelimeye rastlanır. Necâtî Bey'le başlayıp Zâtî ile devam eden mahallî tabirler kullanma, atasözleri ve deyimleri şiire yerleştirme geleneğinde Münîrî'nin de başarılı olduğu belirtilir. Cinas sanatına olan hâkimiyetinden dolayı cinasın bütün türlerini başarıyla uygulamıştır.

Eserleri. 1. *Divan*. 1502 yılında tamamlanan eser Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşmaktadır. Divanın Türkiye'de bir (İÜ Ktp., TY, nr. 5580 müstensihî Sultan III. Murad), Avrupa kütüphanelerinde iki (Vatikan Ktp., Turco, nr. 230; Avusturya Millî Ktp., nr. 654) nüshası tesbit edilmiştir. Divanda yirmi dokuz kaside, iki mesnevi, iki terciibend, bir Farsça tahmîs (Hâfız-ı Şîrâzî'den), bir murabba'-ı mütekerrir, 150 Farsça, 330 Türkçe gazel, Farsça bir tarih kıtası, dokuz müfred, biri Farsça on yedi muamma ve ikisi Farsça yirmi bir tuyuġ yer alır. Şairin Türkçe kasidelerinde Bursalı Ahmed Paşa ve Edirneli İvazpaşazâde Atâî, Farsça kasidelerinde Zâhir-i Fâr-yâbî ve Selmân-ı Sâvecî'nin etkisi görülür. Türkçe gazellerinde Ahmed Paşa, Şeyhî ve Ahmedî'den, Farsça gazellerinde Hâfız-ı Şîrâzî'den etkilenmiştir. Ayrıca on yedi Farsça gazeli Hâfız-ı Şîrâzî'ye nazîredir. Mesnevi sahasında Ahmedî ve Şeyhî'yi "bu